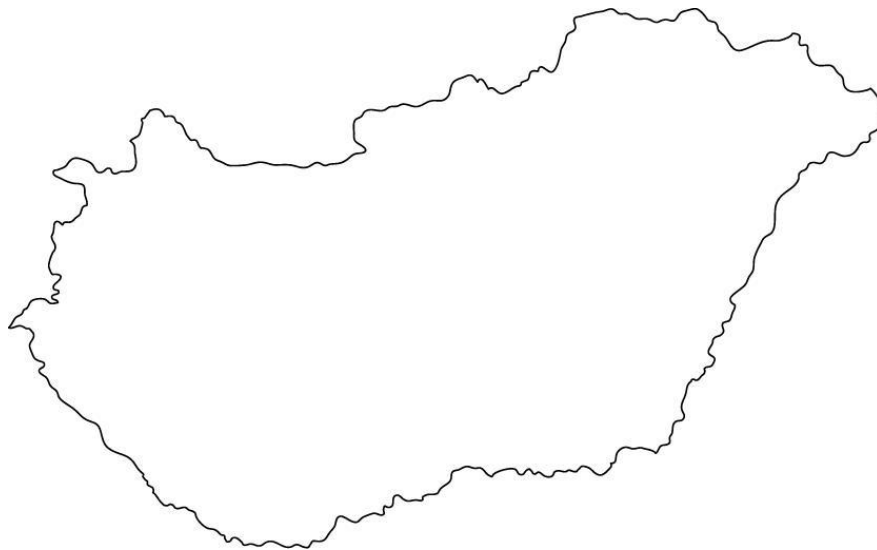

UNKARIN

ELÄKEJÄRJESTELMÄ

Eläketurvakeskus
PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

Suunnitteluosasto 2009

Elina Kirjalainen

Unkarin eläkejärjestelmä

Päivitetty: Elokuu 2009

Lisätietoja:

kv-tiimi: Jarna Bach-Othman, Hannu Ramberg, Mika Vidlund

Eläketurvakeskus

00065 ELÄKETURVAKESKUS

Puhelin 010 7511 • Faksi (09) 148 1172

Pensionsskyddscentralen

00065 PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

Tfn 010 7511 • Fax (09) 148 1172

Finnish Centre for Pensions

FI-00065 Eläketurvakeskus, Finland

Tel. +358 10 7511, Fax +358 9 148 1172

Eläkejärjestelmän rakenne

Unkarin eläkejärjestelmä reformoitiin vuonna 1998, jolloin jakojärjestelmästä maksettavat työeläkkeet sidottiin maksettuihin vakuutusmaksuihin ja otettiin käyttöön uusille työmarkkinoille tulijoille pakollinen rahastoeläke. Eläkejärjestelmä kattaa palkansaajat ja yrittäjät. Ansiosidonnaisesta järjestelmästä maksetaan vanhuus-, työkyvyttömyys- ja perhe-eläkkeitä. Rahastoeläkejärjestelmästä maksetaan vanhuuseläkkeitä. Rahastoeläkkeeseen karttuneiden varojen siirtäminen lakisääteiseen eläkejärjestelmään on mahdollista työkyvyttömäksi jäädessä tai kuolemantapauksessa.

Rahastoeläkejärjestelmä tuli aluksi pakolliseksi alle 42-vuotiaille vakuutetuille, jotka aloittivat työuransa 1.7.1998 tai sen jälkeen. Nykyään rahastoeläkejärjestelmään liittyminen on pakollista alle 35-vuotiaille työmarkkinoille tulijoille ja vapaaehtoista muille. Rahastoeläkejärjestelmään kuului 2,8 miljoonaa vakuutettua vuoden 2007 lopussa. Järjestelmään kuuluvien osuus oli 60 % työvoimasta vuonna 2006.

Lakisäteistä eläketurvaa on voinut täydentää vapaaehtoisilla vakuutuksilla vuodesta 1994 lähtien.

Varsinaista vähimmäiseläkejärjestelmää ei ole, mutta eläkeaikaisen toimeentulon turvaamiseksi voidaan maksaa sosiaaliavustusta.

Hallinto

Lakisääteisen eläkejärjestelmän keskuselin on Unkarin eläkevakuutuskeskus ONYF (Országos Nyugdíjbiztosítási Főigazgatóság), joka hoitaa lakisääteisen eläketurvan hallintoa ja täytäntöönpanoa. Eläkevakuutuskeskuksella on seitsemän paikallistoimistoa. Sen toimintaa valvoo sosiaali- ja työministeriö (Szociális és Munkaügyi Minisztérium). Vakuutusmaksujen keräämisestä vastaa sairausvakuutuskassa (Országos Egészségbiztosítási Pénztár).

Pakollista rahastoeläkejärjestelmää hoitavia yksityisiä eläkerahastoja valvoo valtiovarainministeriö (Pénzügyminisztérium). Valvontaa hoitaa valvontaviranomainen (Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete), jolle rahastot raportoivat.

Rahoitus

Eläkkeet rahoitetaan työnantaja- ja työntekijämaksuilla. Ansiosidonnainen työeläke rahoitetaan jakojärjestelmäperiaatteella ja rahastoeläkkeet ovat täysin rahastoituja.

Vuonna 2009 työnantajan eläkevakuutusmaksu on 24 % ja työntekijän 9,5 %. Rahastoeläkkeeseen kuuluvien osalta 8 % työntekijän maksusta sijoitetaan eläkerahastoon. Lisäksi työnantaja maksaa tietyillä aloilla 6,5 % varhaiseläkevakuutusmaksua. Vuonna 2009 terveydenhoitomaksu on työnantajalle 1,5 % (1.7.2009 alk.) ja työntekijälle 4 %. Sairausvakuutusetuksien rahoittamiseksi työnantajamaksu on 0,5 % ja työntekijämaksu 2 %. Työnantajan työttömyysvakuutusmaksu on 3 % ja työntekijän 1,5 %.

Maksut lasketaan bruttopalkoista. Työnantaja maksaa sosiaalivakuutusmaksut vähintään kaksinkertaisesta vähimmäiskuukausipalkasta. Vähimmäispalkka on 254 € (71 500 HUF) kuukaudessa vuonna 2009. Työnantajamaksuilla ei ole ansiokattoa, työntekijä maksaa sosi-

aalivakuutusmaksuja enintään 72 € (20 400 HUF) päivässä. 1.7.2009 alkaen työnantajan sairausvakuutusmaksun ansiokatto on kaksinkertainen vähimmäispalkka.

Ansiosidonnaisen eläkkeen vakuutusaikaa määriteltäessä otetaan huomioon varusmiespalvelusaika, sairauspäivärahan ja työtapaturmaetuuden maksuaika sekä vanhempainetuuksien maksuaika. Lisäksi ennen vuotta 1998 tapahtunut korkeakoulutus kartuttaa vakuutusaikaa. Vanhempainetuuksien maksuaika on myös rahastoeläkkeen vakuutusaikaa.

Valtio takaa ensimmäisen pilarin vanhuus-, työkyvyttömyys ja perhe-eläkejärjestelmien alijäämän. Valtio maksaa vuonna osan tiettyjen alojen varhaiseläkevakuutuksesta. Vuonna 2009 valtion osuus on 6,5 % ansiotuloista. Valtio rahoittaa 90 % eläkeikäisille maksettavasta sosiaaliavustuksesta (időskorúak járadéka). Paikalliset viranomaiset vastaavat lopusta 10 prosentista.

Vanhuuseläke

Eläketurva koostuu jakojärjestelmäperiaatteella rahoitetusta työeläkkeestä sekä täysin rahastoidusta rahastoeläkkeestä. Oikeus ansiosidonnaiseen työeläkkeeseen edellyttää, että vakuutusaikaa on vähintään 15 vuotta. Täyteen eläkkeeseen vaaditaan 20 vuoden vakuutusaikaa. Rahastoeläkkeessä ei ole vakuutusaikavaatimuksia.

Sekä miesten että naisten eläkeikä on nostettu 62 vuoteen. Eläkeikää nostetaan edelleen 65 vuoteen vuosien 2012 ja 2017 välillä. Eläke voidaan myöntää kaksi vuotta ennen varsinaista eläkeikää vakuutetulle, joka on tehnyt terveydelle vaaralliseksi luokiteltua työtä vähintään 10 vuotta (miehet) tai 8 vuotta (naiset). Jokaisesta viidestä (miehet) tai neljästä (naiset) lisätyövuodesta eläkeikä alenee vielä yhdellä vuodella. Eläkkeeseen ei tehdä varhennusvähennystä.

Pitkän työuran perusteella myönnettävä varhennettu eläke (Előrehozott öregségi nyugdíj) myönnetään 60-vuotiaille miehille ja 59-vuotiaille naisille mikäli heillä on vähintään 40 vuotta vakuutusaikaa. Eläke maksetaan vähennettynä, mikäli vakuutetulla on alle 37 vuotta vakuutusaikaa. Vuodesta 2010 alkaen eläke keskeytetään, mikäli henkilön työtulot ovat yli vähimmäispalkan. Eläkettä ei makseta alle 62-vuotiaille työssäkäyville, mikäli heidän vuositulonsa ylittävät 12-kertaisen vähimmäispalkan.

Muut kuin virkamiehet ja tuomarit voivat lykätä eläkettään. Eläkkeeseen maksetaan lykkäyskorotusta 0,5 % jokaista kuukautta (30 päivää) kohden.

Ansiosidonnainen vanhuuseläke määräytyy vakuutetun vuodesta 1988 alkaen ansaitsemien tulojen ja vakuutusajan perusteella. Eläkettä vähennetään neljännes rahastoeläkkeeseen kuuluvien kohdalla. Eläke määräytyy seuraavasti:

33 % ensimmäisten kymmenen vuoden tuloista,
2 % jokaisesta vuodesta 11. ja 25. vuoden välillä,
1 % jokaisesta vuodesta 26. ja 36. vuoden välillä,
1,5 % jokaisesta vuodesta 36. ja 40. vuoden välillä ja
2 % jokaisesta vuodesta 40 vuoden jälkeen.

Vähintään 20 vuoden vakuutusajan perusteella maksettava eläke oli vuonna 2008 vähintään 101 € (28 500 HUF).

Rahastoeläke määräytyy maksettujen vakuutusmaksujen ja niille karttuneen tuoton perusteella. Eläke maksetaan kuukausierinä vakuutetun valinnan mukaan joko vakuutetulle tai vakuutetulle ja hänen edunsaajilleen. Eläke maksetaan kertasuorituksena, mikäli eläkettä on säästetty alle 180 kuukautta tai vakuutettu kuolee ennen vanhuuseläkeiän saavuttamista.

Vanhuusiän toimeentulon takaamiseksi tarkoitettujen sosiaaliavustuksen (időskorúak járadéka) määrä on enimmillään 80 % työeläkkeen vähimmäismäärästä (Öregségi nyugdíj) pariskunnalle ja 95 % yksinäiselle henkilölle.

Työkyvyttömyyseläke

Työkyvyttömyyseläkkeiden ehtoja on tiukennettu viime vuosina. Eläkkeensaajien tulorajoja on alennettu vuosina 2008 ja 2009. Eläkkeensaajan tulot eivät saa olla yli vähimmäispalkan.

Työkyvyttömyyseläkkeeseen ovat oikeutettuja vakuutetut, joiden terveydentila on alentunut vähintään 50 %. Ennen vuotta 2008 eläke perustui työkyvyn menetyksen asteeseen. Henkilöt luokitellaan kolmeen kategoriaan. Kategoriaan III lukeutuvat vakuutetut, joiden terveydentila on alentunut 50–79-prosenttisesti, kategoriaan II lukeutuvat ne, joiden terveydentila on alentunut yli 79-prosenttisesti. Kategoriaan I luetaan ne vakuutetut, joiden terveydentila on alentunut yli 79-prosenttisesti ja jotka tarvitsevat toisen henkilön apua. Työkyvyttömyyseläke ei muutu vanhuuseläkkeeksi vakuutetun saavuttaessa vanhuuseläkeiän.

Eläke määräytyy henkilön keskimääräisten ansioiden, terveydentilan alentumisen asteen, vakuutusajan pituuden ja vakuutetun iän perusteella. Mikäli vakuutusajaa on alle 25 vuotta, eläkkeen määrä on 37,5–63 % vakuutetun keskiansioista. Mikäli vakuutusajaa on yli 25 vuotta, eläke lasketaan vanhuuseläkkeen tavoin. Eläkkeen perusteena olevat ansiot lasketaan samoin kuin vanhuuseläkkeessä. Kategorian II etuus on 5 % ja kategorian I etuus 10 % korkeampi kuin kategorian III etuus. Eläke ei voi kuitenkaan ylittää 100 % vakuutetun keskiansioista.

Työtapaturma- ja ammattitautieläkkeet maksetaan edullisemmin ehdoin kuin tavalliset työkyvyttömyyseläkkeet. Niissä sovelletaan samoja kategorioita kuin tavallisissa työkyvyttömyyseläkkeissä. Eläke on terveydentilakategorian mukaan 60, 65 tai 70 % eläkkeen perusteena olevista tuloista (keskimääräiset kuukausitulot). Eläkkeeseen maksetaan 1 % jokaista vakuutusvuotta kohden, mutta eläkkeen määrä ei saa ylittää tulojen määrää, joille se perustuu.

Mikäli vakuutettu kuuluu rahastoeläkkeeseen eikä pyydä, että karttuneet pääomat siirretään valtion eläkerahastoon, hänelle maksetaan 75 % työkyvyttömyyseläkkeestä.

Vuodesta 2008 alkaen kategoriaan III kuuluville on otettu käyttöön erityinen työkyvyn palauttamiseen tähtäävä kuntoutusetuus, jonka saajien työmarkkinoille sijoittumista tuetaan. Etuuden määrä on 120 % työkyvyttömyyseläkkeen määrästä. Etuudesta maksetaan sosiaalivakuutusmaksuja ja veroja, ja se kartuttaa vakuutusajaa. Etuutta maksetaan enin-

tään kolmen vuoden ajalta ja sen saaminen edellyttää, etteivät vakuutetun tulot eivät ylitä niille määritellyjä rajoja.

Työkyvyttömyyseläkkeen saamiseksi vaadittava vakuutusaika riippuu vakuutetun iästä seuraavasti:

Ikä vuosina	Vakuutusaika vuosina
alle 22	2
22-24	4
25-29	6
30-34	8
35-44	10
45-54	15
55-	20

Mikäli työkyvyttömyys on aiheutunut työtapaturmasta tai ammattitaudista, vakuutusaikavaatimusta ei ole. Eläkkeen määrää kuitenkin riippuu vakuutusajan pituudesta.

Kategorioiden I ja II työkyvyttömille korvataan lääkekustannukset. Mikäli vakuutetulla ei ole oikeutta työkyvyttömyyseläkkeeseen, voidaan maksaa muun muassa hoitoavustusta, työkyvyttömyysetuutta 18-25-vuotiaana työkyvyttömäksi tulleille tai määräaikaista työkyvyttömyysetuutta.

Perhe-eläke

Perhe-eläke myönnetään, mikäli edunjäntäjälle maksettiin eläkettä tai hän oli oikeutettu vanhuuseläkkeeseen tai työkyvyttömyyseläkkeeseen. Eläkkeeseen voivat olla oikeutettuja avio- ja avopuoliso, eronnut puoliso (joissakin olosuhteissa) ja edunjäntäjän taloudessa asuneet lapset. Avopuolisolle eläke voidaan myöntää määräajaksi, jos yhtäjaksoista, yhteistä asumisaikaa oli vähintään yksi vuosi ja avopuolisolla on yhteinen lapsi edunjäntäjän kanssa tai jos yhtäjaksoista asumisaikaa oli vähintään 10 vuotta. Entiselle aviopuolisolle tai edunjäntäjästä asumuserossa olevalle eläke myönnetään määräajaksi, mikäli edunjäntäjä maksoi tälle elatusapua. Lapseneläke voidaan myöntää alle 16-vuotiaalle lapselle tai opiskelevalle alle 25-vuotiaalle lapselle. Työkyvyttömälle lapselle eläke maksetaan ilman ikärajaa. Lisäksi etuuksiin voivat olla oikeutettuja edunjäntäjän lapsenlapset, sisarukset, vanhemmat ja isovanhemmat.

Leskeneläkettä maksetaan pääsääntöisesti vuoden ajan edunjäntäjän kuoleman jälkeen. Pysyvä leskeneläke voidaan myöntää eläkeikäiselle tai työkyvyttömälle leskelle. Siihen ovat oikeutettuja myös edunjäntäjän kahta (tai yhtä vammaista) lasta hoitava leski. Leskeneläkkeen maksaminen päättyy, mikäli leski avioituu uudelleen ennen eläkeikää. Leskeneläkkeen määrä on 60 % eläkkeestä, johon edunjäntäjä olisi ollut oikeutettu. Mikäli leskelle maksetaan omaa eläkettä, pysyvän leskeneläkkeen määrä on 30 % edunjäntäjän eläkkeestä.

Lapseneläkkeen määrä lasta kohden on 30 % eläkkeestä, johon edunjäntäjä olisi ollut oikeutettu. Mikäli molemmat vanhemmat ovat menehtyneet tai toinen vanhempi on työkyvyttön, eläkkeen määrä on 60 % edunjäntäjän eläkkeestä.

Perhe-eläkettä voidaan maksaa myös edunjättäjän yli 65-vuotiaille tai työkyvyttömille vanhemmille tai isovanhemmille, mikäli he olivat taloudellisesti riippuvaisia edunjättäjästä. Eläke on samansuuruinen kuin pysyvä leskeneläke.

Lapseneläkkeen kuukausittainen vähimmäismäärä lasta kohden oli 86 € (24 250 HUF) vuonna 2008. Muilla eläkkeillä ei ole vähimmäismäärää. Kaikkien edunsaajien yhteenlasketuilla perhe-eläkkeillä ei ole enimmäismäärää.

Indeksiturva

Eläke-etuudet on aikaisempina vuosina indeksoitu vuosittain kuluttajahintojen ja palkkojen (50 % - 50 %) muutoksen mukaan. Toukokuussa 2009 Unkarin parlamentti hyväksyi muutoksia jakojärjestelmästä maksettavien eläke-etuuksien indeksointiin. Mikäli bruttokansantuotteen kasvu on enintään 3 %, indeksointi tehdään ainoastaan hintojen nousun perusteella. Bruttokansantuotteen kasvun ollessa 3-4 %, indeksi määräytyy 80-prosenttisesti hintojen ja 20-prosenttisesti palkkojen perusteella. Kasvun ollessa 4-5 %, indeksi määräytyy 60-prosenttisesti hintojen ja 40-prosenttisesti palkkojen kasvun perusteella. Kun bruttokansantuote kasvaa yli 5 %, indeksointi tehdään puoliksi hintojen ja puoliksi palkkojen kasvun perusteella.

Verotus

Lakisääteisistä eläkkeistä (valtion eläkkeet ja yksityisten eläkerahastojen maksamat eläkkeet) ei makseta veroa, mutta ne lasketaan tuloksi muiden ansioiden verotuksessa.

Rahastoeläkkeessä työnantajan eläkemaksut, sijoitustuotto ja eläke-etuudet ovat verottomia. Työntekijän maksut ovat veronalaisia. Vuoteen 2004 asti työntekijä sai verotuksessa vähentää 25 % lakisääteisistä eläkevakuutusmaksuista.

Vapaaehtoisen eläkevakuutuksen maksut ovat verovähennyskelpoisia. Työnantajan maksut ovat verovapaita 100 prosenttiin asti vähimmäispalkasta. Työntekijä voi vähentää verotuksessa vapaaehtoisten lisäeläkkeiden vakuutusmaksuista 30 %, kuitenkin enintään 355 € (100 000 HUF) vuodessa. Sijoitustuotto on verovapaata ja karttuneen pääoman voi nostaa verovapaasti 20 vuoden jäsenyyden jälkeen.

Eläkkeellä olon aikana tehdystä työstä maksetaan eläkemaksuja vuodesta 2007 alkaen.

Lisäeläketurva

Unkarissa on mahdollista säästää vapaaehtoista lisäeläketurvaa (nk. kolmas pilari). Yksityisten eläkerahastojen perustaminen on ollut mahdollista vuodesta 1994 lähtien. Rahastot voivat olla joko kaikille avoimia rahastoja tai suljettuja rahastoja, jotka on tarkoitettu tietyn alan tai yrityksen työntekijöille. Vuonna 2007 rahastoja oli 68. Vapaaehtoiseen eläkevakuutukseen kuuluu noin kolmannes palkansaajista. Vuoden 2007 lopussa järjestelmään kuuluvia oli n. 1,4 miljoonaa ja rahastojen suuruus oli 2,5 mrd € (718,7 mrd HUF).

Eläkejärjestelmän tulevaisuudennäkymiä

Unkarin eläkejärjestelmään on suunniteltu tehtävän joitakin muutoksia lähivuosina. Vuosina 2012–2017 sekä naisten että miesten eläkeikä nostetaan 65 vuoteen. Eläkeiän nosto kos-

kee vuonna 1957 ja sen jälkeen syntyneitä. Niin kutsuttu 13. kuukauden eläke ollaan poistamassa ja muuttamassa talouskasvuun sidotuksi eläkelisäksi. Lisän määrä on 71 - 284 € (20 000 – 80 000 HUF) ja sitä maksetaan, mikäli bruttokansatuotteen kasvu ylittää 3,5 %. Eläkkeiden verotusta suunnitellaan muutettavan vuonna 2013

Tilastotietoa Unkarista

Väkiluku (1.1.2009, väliaikainen)	10 031 208
Odotettavissa oleva elinikä miehet/naiset (2007)	69,38 v/77,76 v
Vanhushuoltosuhte 65+/15–64-v. (2008)	23,5 %
Työttömyysaste 15–64-v. (2008)	7,9 %
Työllisyysaste 15–64-v. (2008)	56,7 %
Työvoimaosuus 15–64-v. (2008)	61,5 %
Keskimääräinen työstä poistumisikä (2005)	59,8 v
BKT/asukas, ostovoimakorjattu (PPS, 2008)	15 800
BKT:n reaaliikasvu (2008)	0,6 %
Inflaatio (2008)	6,0 %

Lähde: Eurostat, Eurostat Yearbook

Lähteet

OECD (2009) Pensions at a Glance: retirement-income systems in OECD countries. Hungary. Osoitteessa <http://www.oecd.org/dataoecd/18/50/43021465.pdf>.

Ministry of Social Affairs and Labour (2008) National Strategy Report on Social Protection and Social Inclusion 2008-2010. Osoitteessa http://ec.europa.eu/employment_social/spsi/strategy_reports_en.htm.

OECD (2009) OECD Private Pensions Outlook 2008. Hungary. Osoitteessa <http://www.oecd.org/dataoecd/0/2/42566048.pdf>. S. 207-209.

ONYF (2008) Information on the major benefit regulations and organisational structure of the pension insurance system in Hungary. Budapest: Central Administration of National Pension Insurance. Osoitteessa: http://www.onyf.gov.hu/en/?module=news&fname=onyf_en_left_kozlemenyek&root=ONYF.

Simonovits András (2009) Hungarian Pension System and its Reform. Budapest: Institute of Economy, Hungarian Academy of Sciences. Osoitteessa <http://econ.core.hu/file/download/mtdp/MTDP0908.pdf>.

SSA (2009) International Update, July 2009. Osoitteessa http://www.ssa.gov/policy/docs/progdesc/intl_update/2009-06/2009-06.html.

Suomen Pankin www-sivut osoitteessa www.bof.fi, valuuttakurssit.

Unkarin veroviranomaisen www-sivut osoitteessa www.afeh.hu.